

# Búcsú Kupán Árpádtól

Újra elvesztettünk egy nagy embert. Kupán Árpád 2023. november 14-én hunyt el, 85 éves korában, Budapesten. Óriási veszteség ez nemcsak a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaságnak, hanem az egész történelemszótársadalomnak.

1938. január 1-jén született Dobrán, a romániai Szatmár megyében. Elemi iskoláit szülőfalujában, a középiskolát Szatmárnémetiben végezte, majd a Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Történelem-Filológia Karán nyert szakképesítést 1954–1958 között. Sikeres tudományos diákköri tevékenysége miatt szakírányítói – Jakó Zsigmond, Csetri Elek, Jordáky Lajos professzorok – a kutatói-történelmi pályára ajánlották. Főleg könyv- és könyvtártörténettel, művelődéstörténettel kapcsolatos témákkal foglalkozott, de érdekelte a néprajz is, amelynek megismeréséhez ifj. Kós Károlytól kapott támogatást.

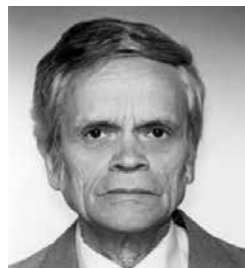
Az egyetem elvégzése után a székeslyudvarhelyi Dokumentációs Könyvtárhoz kapott kinevezést, de mint papi család sarját, származása miatt megakadályozták az állás elfoglalását. Így Udvarhely környéki iskolákban tanított. Két év után sikeresen versenyvizsgázott a gyulafehérvári Batthyaneum tudományos könyvtárának könyvtárosi állására, de a tanügyi hatóságok csak egy év után engedték el, ám akkorára az állást már betöltötték mással. 1962-ben Nagyváradra jött, ahol ideiglenesen alkalmazást nyert az Állami Levéltárban. Itt hasonló okok miatt nem végleges-

sítették, s visszaszakerült a tanügybe. Előbb a szilágysági Kárasztelken volt egy évet, majd 1964-ben kérésére a bihari Mezőtelegdre helyezték, ahol 2001-ig, nyugdíjazásáig tanított.

A kényszerűségből vállalt tanári pályát hamarosan sikerült élethivatássá változtatnia, megszerette és odaadással végezte az oktató-nevelő munkát. Tanítványaival köri tevékenységeket is szervezett, és egy kisebb múzeum anyagát gyűjtötte össze s állította ki az iskola folyosóján. Eredményeinek elismeréseként elnyerte az „érdemes tanár” címet. Később elvégezte a nagyváradai művészeti népiskola színházrendezői tanfolyamát. Ezt a tevékenységét is kitüntetésekkel jutalmazták.

Ez időben gyűjtögette Mezőtelegd történetére vonatkozó forrásokat, adatokat, majd 1980-ban megírta Mezőtelegd monográfiáját, az akkori igényeknek és lehetőségeknek megfelelően. Ennek a munkának részletei bekerültek az 1996-ban megjelent *Mezőtelegd története* című könyvben, kiegészítéseként Sass Kálmán 1935-ben megjelent munkájához. Ezt a kötetet Varga Árpáddal, tragikus sorsú fiatal történésztársával együtt állította össze.

2000-ben jelent meg első önálló kötete *Mezőtelegd iskolatörténete* cím-



mel, a *Partiumi füzetek* 15. köteteként. Ekkor kapcsolódott be a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Bizottság munkájába, melynek éllete végéig tevékeny tagja volt. Rendszeresen jelentkezett a meghirdetett pályázaton. 2002-ben *Mezőtelegd iparosításának történetéből* című tanulmánya I. díjat nyert. Ezután a pályázatot elbíráló zsűri tagja, majd elnöke lesz.

2003-tól a Jubileumi Rákóczi Évek, majd a Bocskai Jubileumi Évek szervezőbizottságának tagja. Ezek keretében egy sor előadást tartott, amelyek megjelentek nyomtatásban is. Összeállította a felekezeti középiskolák számára készített pályázati anyagot és könyvészetet.

2004-ben megjelent *Szabadkőművesek Nagyváradon* című könyve, a Nagyvárad Ady Társaság kiadásában, amely rendkívüli érdeklődésnek örvendett. E témában úttörőnek tekinthető nagyívű tanulmánya rengeteg tévhitet oszlat el a szabadkőművesek fogalmával és tevékenységével kapcsolatban.

2005-ben a *Magyar Napló*, a Magyar Írószövetség lapja *Az év esszéi* című ünnepi kötetébe beválogatta egyik írását, s így elsőként képviselte Nagyváradot e jelentős kiadványsorozatban. Szintén 2005-ben jelent meg *Mezőbikácsi hősök és áldozatok a 20. század tragikus sodrában* című munkája, mely szintén kevésbé kutatott kérdéseket tárgyal.

Értékelve tudományos és szervezői munkásságát 2005-ben a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság Fényes Elek-díjjal tüntette ki.

2006-ban az 1956-os forradalom ötvenéves évfordulójára megírta *1956 emlékezete Biharban* című kötetét. 2007-ben *A mozi évszázada Nagyváradon és Ősi magyar falu a peremvidéken. Nagyszántó története* című kötetei jelentek meg. 2008-ban megírta *Hűség és helytállás. Biharszentjánosi krónika* című kötetét. 2015-ben *Új borsi krónika*, 2019-ben *Kisszántó és Nagyszántó párhuzamos története alapításuktól a 19. század végéig* című kötetei jelentek meg.

Mindezek mellett számos cikke és tanulmánya jelent meg a *Várad* című kulturális folyóiratban, a *Zilahon* megjelenő *Hepéhupában*, az *Erdélyi Naplóban*, a *Bihari Naplóban*, a *Partiumban*, a *Honismeretben*, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület kalendáriumaiban. Meg kell említsük, hogy az utóbbi években számos előadást tartott különböző rendezvényeken, megemlékezéseken, ünnepélyeken.

*Sorsfordító évek. Válogatáskötet a szerző 80. születésnapjára* című kötetének előszavában a következőket írta: „...Ha hív az Úr, bátran követem. / Drága szeretteimnek üzenem / Hú ragaszkodásom végtelen. / Ha szívünkben őrzik emlékem, / Nem volt hiábavaló életem.”

Drága barátom, ígérhetem, hogy valóban örökké őrizzük emlékedet szívünkben. Nyugodjál békében, pihenésed legyen csendes.

**Dukrét Géza,**  
*a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő  
és Emlékhely Társaság elnöke*